

Els catalans del XVII van ser sobirans més temps que no diu la història

La república catalana de Pau Claris va tenir més d'una setmana de vida, contra allò que s'ha dit dins ara. Ho demostra l'historiador Antoni Simon, catedràtic de la UAB, al llibre 'Pau Claris, líder d'una classe revolucionària'.

Els llibres d'història i les enciclopèdies diuen que la Catalunya republicana de Pau Claris (Barcelona, 1586-1641) neix el 16 de gener de 1641 i es mor una setmana després, el 23 de gener, quan, assetjat el país per les tropes castellanques, la Generalitat demana a Lluís XIII de França que sigui el sobirà dels catalans. Antoni Simon (Girona, 1956), catedràtic d'història moderna de la UAB, ha descobert que Catalunya encara va ser una república sobirana un temps considerable més, exactament fins el 30 de desembre. És a dir, pràcticament durant tot l'any 1641.

L'historiador fa aquesta rectificació històrica en el llibre que acaba de publicar sobre Claris i la seva època, *Pau Claris, líder d'una classe revolucionària*. L'historiador hi fa aportacions notables al coneixement de l'acció del president de la Generalitat de Catalunya i també a la seva vida, inclosa la seva mort, un misteri històric.

Quan el 23 de gener del 1641 les institucions catalanes demanen a Lluís XIII que sigui sobirà dels catalans, en substitució de Felip IV, el país no es converteix pas, automàticament, en una monarquia, perquè calia esperar la resposta del rei francès. I aquesta resposta no arriba fins el 30 de desembre, quan el rei francès presta jurament a les lleis i constitucions del Principat. Per tant, Catalunya serà republicana –sense jerarquia monàrquica, ni castellana ni francesa– mesos i mesos.

De fet, ja ho havia començat a ser abans de la proclamació republicana. El procés revolucionari dels dirigents catalans i l'enfrontament bèl·lic amb la monarquia espanyola havia començat el setembre del 1640, quan feia dos anys que Pau Claris havia agafat les regnes de la Generalitat.

Amb la convocatòria, per part de Pau Claris, de la Junta General de Braços el 10 de setembre del 1640, s'engegà pròpiament el procés revolucionari català, el qual, considera l'historiador, si bé en la teoria política no agafà una forma explícitament republicana, perquè simplement deixà en suspens la sobirania reial, sí que en la pràctica actuà com un poder plenament sobirà.

El biògraf de Pau Claris considera, doncs, que la república catalana abasta del 10 de setembre del 1640 al 30 de desembre del 1641. “A la pràctica política hi hagué una situació republicana”, afirma.

La tardor del 1640 i tot el 1641, les autoritats catalanes van governar de manera lliure i sobirana, sense servituds reials. Les juntes de braços –els representants dels diversos estaments del país– nomenaren lliurement jutges per a impartir la justícia, cobraren i establiren nous impostos, nomenaren oficials per a l’administració del territori, encunyaren moneda i reclutaren i organitzaren una milícia catalana.

A més, van governar amb la voluntat constitucional i pactista que va portar la classe dirigent catalana a enfrontar-se amb la corona espanyola, absolutista i centralista. És a dir, van donar sentit ple, dins la cultura política de l’època, al terme república, que és el de l’interès del bé comú, de la res publica, i per això obligaren Lluís XIII a jurar les lleis i constitucions del Principat.

Els catalans, conclou Antoni Simon, s’havien comportat com una “República lliure i absoluta”, en expressió del jurista contemporani Felip Vinyes.

En l’impuls inicial d’aquest “moment republicà”, Pau Claris –observa el seu biògraf– apostà per involucrar-hi amplis segments del cos polític català, eixamplant notablement en la Junta General dels Braços la representació de les mesocràcies urbanes i vilatanes del braç popular.

Per a Claris i els dirigents que es posaren al capdavant del moviment revolucionari, aquesta era una via tant per a representar fortalesa política davant la cort de Madrid i el govern del comte-duc d’Olivares, com una forma de legitimar i vincular el gruix de les poblacions a la resistència contra els exèrcits reials.

Alguns historiadors han titllat de medievalista, caduc i oligàrquic el regim de la Corona d’Aragó: una rampoina en l’Europa de l’època. En contrapartida, la monarquia espanyola era la racionalització política. Aquesta visió també ha estat aplicada a l’enfrontament posterior, i final, entre la Corona d’Aragó i els Borbons, el 1705-1715.

“La tesi no s’aguanta”, ens diu Simon. “Aquí es dona l’equilibri de poders, i la limitació del poder del rei és el pas previ a la monarquia parlamentària, com es veu a Holanda i Anglaterra. A més, el sistema absolutista espanyol es va demostrar corrupte, inestable i ineficaç pel que fa a l’economia.”

La historiografia europea recent, recorda l’historiador, ha revaloritzat el paper polític de les assemblees parlamentàries dels segles medievals i moderns, tot remarcant-ne els valors de representativitat.

Els dirigents catalans. La reconstrucció de les trajectòries personals i familiars de Pau Claris i el grup dirigent que fa la revolució, realitzada a base de documents inèdits, conformen una part important de l’obra d’Antoni Simon. Això li ha permès de fer una descripció molt afinada, i inèdita, de la classe política catalana de l’època.

Era un grup ben cohesionat, gràcies a factors humans i polítics: lligams familiars que facilitaven la solidaritat mútua; arrelada cultura constitucionalista; forta vinculació a les institucions pròpies de la formació històrica catalana; i creixent consciència de classe responsable d’unes funcions públiques, cosa que no era aliena a un procés de reforç d’una identitat patriòtica o nacional catalana.

D'una altra banda, aquella classe pertany a una generació que recull els fruits del redreçament econòmic i de l'enfrontament institucional català de la segona meitat del segle XVI, i això la farà oberta socialment. La petita i mitjana noblesa es barreja amb ciutadans honrats, mercaders, canonges i professionals liberals.

La vinculació intensa i continuada d'aquesta classe amb les institucions de la terra a través dels càrrecs i dels espais de poder institucional, s'oposava al caràcter precari, inconstant i conflictiu dels lligams establerts amb la corona. Com comprova l'historiador, un nombre important dels dirigents és descendent d'antics membres de la Reial Audiència, o, fins i tot, del Consell d'Aragó.

La classe dirigent havia de viure a Barcelona, però, per tenir més força davant el govern de Madrid, va refermar-se en el paper de classe dirigent de tot el Principat.

Tot això explica que Pau Claris pogués mostrar una gran fermesa en la defensa del règim català i en la denúncia dels greuges de les poblacions afectades pels excessos dels soldats espanyols, instal·lats al Principat a partir de la invasió francesa del Rosselló.

Per tant, conclou l'historiador, la força política del canonge no deriva només d'unes qualitats personals, sinó, principalment, del fet de ser un agent representatiu d'una classe dirigent políticament conscienciada, com també socialment cohesionada i identificada amb unes institucions i un model d'estat ben madur en la teoria i en la pràctica polítiques.

Es morí enverinat. Pau Claris es morí el 27 de febrer del 1641, quan feia un mes que l'exèrcit espanyol havia estat derrotat a Montjuïc, i quan es creia alliberat per sempre més de la monarquia espanyola. Alguns historiadors han apuntat la possibilitat que fos enverinat per agents espanyols. Els francesos s'ho van pensar. Un historiador va exhumar la carta d'un mariscal francès, de només cinc dies després, que ho assegurava. Antoni Simon reforça aquesta versió, amb nous arguments.

“Crec que va ser assassinat”, ens diu. “La documentació coetània, en concret el fet que morís amb la llengua travada, permet aventurar que li fou administrada l'aigua tofana, també coneguda per acqua di Napoli, verí barreja d'arsènic i herbes força utilitzat a l'època, i, aleshores, difícil de detectar.”

La nova consideració aportada per Simon és una coincidència sospitosa. “Rafael Nogués, el secretari de Pau Claris, va morir amb símptomes semblants i al mateix temps.” La hipòtesi és reforçada perquè la cort de Madrid, que des de la dècada dels 30 mantenia una xarxa d'espies a Catalunya, tenia poderoses raons per a pretendre eliminar el president de la Generalitat. No era la primera vegada que agents secrets de la corona espanyola eliminaven elements perillosos per la via ràpida. Pau Claris era considerat un traïdor. I, després de la batalla de Montjuïc, era un obstacle per al ministeri d'Olivares, que intentava activar la via de la negociació per tal de recuperar Catalunya.

Però per què no es va fer públic l'assassinat i no en parlen les cròniques catalanes? “És molt possible –diu– que el nucli dirigent amagués les seves conviccions o sospites per por que la notícia desfermés a Barcelona, un cop més, un avalot contra els ‘traïdors’, i, amb l'experiència ben recent i traumàtica dels motins de Nadal, era un malson que no volien tornar a passar.” No volien un altre Corpus de Sang.

Lluís Bonada

Font:

http://www.eltmps.net/art2.php?sec_id=cult&PHPSESSID=47cd75dfe2795f60f1de640b51877cbd